

НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ: ЗМІСТ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ

У статті розглядаються наукові погляди щодо тлумачення ознак і змісту предмета невиконання судового рішення. На підставі положень процесуального законодавства розкрито зміст понять “вирок”, “рішення”, “ухвала”, “постанова” суду. Здійснено порівняльну характеристику поглядів вітчизняних та російських науковців на зміст предмета аналізованого злочину. Зроблено висновок про формування у теорії кримінального права двох основних підходів щодо тлумачення змісту предмета злочину, передбаченого ст. 382 КК України.

Створено підґрунтя для подальшого вивчення впливу змісту та особливостей предмета невиконання судового рішення на характеристику інших ознак складу цього злочину.

Ключові слова: злочин проти правосуддя, невиконання, предмет злочину, судові рішення, вирок суду, ухвала суду, постанова суду.

В статье рассматриваются научные взгляды относительно толкования признаков и содержания предмета неисполнения судебного решения. На основе положений процессуального законодательства раскрыто содержание понятий “приговор”, “решение”, “определение”, “постановление” суда. Осуществлена сравнительная характеристика взглядов отечественных и российских ученых на содержание предмета анализируемого преступления. Сделан вывод о формировании в теории уголовного права двух основных подходов относительно толкования содержания предмета преступления, предусмотренного ст. 382 УК Украины.

Создана основа для дальнейшего изучения влияния содержания и особенностей предмета неисполнения судебного решения на характеристику других признаков состава данного преступления.

Ключевые слова: преступление против правосудия, неисполнение, предмет преступления, судебное решение, приговор суда, решение суда, постановление суда.

Paper deals with scientific views regarding the interpretation of the signs and the content of the subject of unsatisfied judgement. On the basis of the provisions of procedural law it is revealed the content of the concepts of “judgment”, “solution”, “definition”, “resolution” of the court. The comparative characteristic of the views of domestic and Russian scientists on the subject of the content of the analyzed crimes is carried out. It is concluded that the formation of the theory of criminal law of two main approaches regarding the interpretation of the content of the crimes subject under Art. 382 of the Criminal Code of Ukraine. The basis for further study of the impact of the content and features of the subject of non-enforcement of the decisions of other characteristic features of corpus delicti is created.

Keywords: crime against justice, non-performance, the subject of crime, judgment, verdict, court ruling, a court order.

Європейський суд з прав людини з посиланням на свої численні прецеденти підкреслив, що невиконання судового рішення означає незавершеність судової

процедури, тобто зазначена процедура завершується не проголошенням вироку, рішення, ухвали чи постанови, а їх виконанням.

Відповідно до ч. 5 ст. 124 та п. 9 ч. 3 ст. 129 Конституції України одним з основних принципів судочинства проголошується обов'язковість судових рішень. На цих положеннях ґрунтується і Закон України "Про судоустрій і статус суддів", у ч. 2 ст. 13 якого закріплено, що судові рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма юридичними та фізичними особами на всій території України. Обов'язковість і безумовність виконання вироків та ухвал суду закріплено у ч. 2 ст. 21 КПК. Тому умисне невиконання або перешкоджання виконанню судових актів є злочином проти правосуддя для будь-якої особи, а для службових осіб – спеціальним видом службового зловживання (ст. 364 КК), що карається за ст. 382 КК [1, с. 872–873].

Змушені констатувати, що останнім часом практика завершення судової процедури в правовій системі України рясніє кричущими прикладами невиконання судових рішень представниками вищих ешелонів виконавчої влади, які своєю поведінкою демонструють зневагу щодо судової влади, підривають її авторитет, при цьому здійснюючи дискредитацію цієї гілки влади. За таких умов складно вимагати від пересічних громадян виконання судових рішень.

Названі вище соціальні передумови більш активного застосування заходів, передбачених Кримінальним кодексом України за невиконання судових рішень, нашаровуються на проблемні питання адекватного тлумачення та застосування відповідних кримінально-правових норм. Однією з таких правозастосовних проблем постає суперечливе розуміння предмета злочину, передбаченого ст. 382 КК України.

Вважаємо, що теоретичне узагальнення поглядів щодо предмета невиконання судового рішення дозволить краще осмислити його зміст. Це, у свою чергу, зможе поліпшити практику кваліфікації зазначеного злочину, наблизити її до однакового застосування законодавства України про кримінальну відповідальність за невиконання судового рішення.

Наука кримінального права завжди приділяла значну увагу дослідженню злочинів проти правосуддя. Для теорії кримінального права і правозастосовної діяльності у цій сфері істотне значення мають праці таких вчених, як М.І. Бажанов, В.І. Борисов, М.А. Гараніна, О.С. Горелик, О.О. Кваша, Ю.І. Кулешов, О.М. Лемешко, Л.В. Лобанова, В.В. Мульченко, В.О. Навроцький, В.І. Тютюгін та ін.

Незважаючи на дослідження правниками загальних питань кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя, вивченню кримінально-правових проблем відповідальності за невиконання судового рішення в Україні приділено недостатню увагу. На сьогодні у вітчизняній науці захищено дві кандидатські дисертації, одна з яких була присвячена кримінально-правовій охороні порядку виконання судових рішень (В.А. Головчук, 2012 р.) [2], в іншій досліджувались кримінологічна характеристика та запобігання невиконанню судового рішення (К.О. Лагода, 2015 р.) [3].

Водночас у російській науці проблеми кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень набагато частіше ставали предметом дисертаційних робіт – зокрема, таких авторів, як К.П. Андрєєв [4], В.В. Вороной [5], А.А. Гулий [6], А.І. Друзін [7] М.О. Князьков [8], К.О. Летягіна [9], Л.В. Лобанова [10], В.В. Намнясев [11], Д.А. Харковський [12], Е.Ю. Хлопцева [13].

У працях названих авторів розглядалися і питання предмета невиконання судового рішення. Проте висвітлення предмета аналізованого злочину буде більш змістовним, якщо при цьому спиратися на вироблені теорією кримінального права загальні положення щодо змісту та значення цієї ознаки складу злочину.

Метою статті є розкриття змісту ознаки “предмет злочину” у складі невиконання судового рішення.

З точки зору теорії сучасного кримінального права, предмет злочину – це факультативна ознака об’єкта злочину, що знаходить свій прояв у матеріальних цінностях (котрі людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких та шляхом безпосереднього впливу на які (або без такого впливу) вчиняється злочинне діяння [14, с. 167]. Причому, як застерігають автори цього визначення – А.А. Музика і Є.В. Лащук, поняття “матеріальні цінності” слід розуміти винятково в аспекті аксіологічного знання.

Частина 1 ст. 382 КК України описує основний склад злочину в такий спосіб: умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню.

У навчальному посібнику “Злочини проти правосуддя” (2011 р.) предметом злочину за частинами 1, 2 і 3 ст. 382 КК України автори визнають судовий акт органів правосуддя (рішення, вирок, ухвала, постанова), який: 1) постановлений або ухвалений тільки судом; 2) судом будь-якої юрисдикції (загальної чи спеціалізованої); 3) судом будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної); 4) із будь-якої категорії судових справ (цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних); 5) набрав законної сили [15, с. 110].

Пізніше, у науково-практичному коментарі КК України (2013 р.), В.І. Тютюгін уточнив зміст поняття судового акта, виключивши текст “1) постановлений або ухвалений тільки судом” [1, с. 873].

За ч. 4 ст. 382 КК предметом злочину визнається судовий акт не органів правосуддя України, а рішення Європейського суду з прав людини [1, с. 873].

А.С. Беніцький зазначає, що предмет злочину, передбачений ч. 1 ст. 382 КК, – це судовий акт (вирок, рішення, ухвала чи постанова, що набрали законної сили), який було прийнято в установленому законом порядку суддею (суддями) суду загальної юрисдикції або Конституційного Суду України [16, с. 559]. Автор також зазначає, що предметом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК, є рішення Європейського суду з прав людини. Рішення Європейського суду з прав людини – це: а) остаточне рішення Європейського суду з прав людини в справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; б) остаточне рішення Європейського суду з прав людини щодо справедливої сатисфакції в справі проти України; в) рішення Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання в справі проти України; г) рішення Європейського суду з прав людини про схвалення умов односторонньої декларації в справі проти України (ст. 1 Закону від 23 лютого 2006 р.) [16, с. 559].

В окремих російських джерелах наголошується, що ст. 315 “Невиконання вироку суду, рішення суду чи іншого судового акта” КК РФ доцільно було б доповнити приміткою такого змісту: “Під судовими актами у цій статті розуміються не лише акти судів, що належать до судової системи Російської Федерації, але й акти інших судових органів, обов’язковість яких визнана відповідно до закону зазначеними судами або міжнародними договорами, що набрали чинності на території Російської Федерації” [8, с. 8].

Диспозицію ч. 1 ст. 382 КК України можна визнати бланкетною, оскільки для з’ясування змісту судових актів, що перелічені у ній, необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів, а саме – відповідних процесуальних кодексів.

Згідно з ч. 1 ст. 369 “Види судових рішень” КПК України, вирок – це форма викладення судового рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті. Частина 2 цієї статті передбачає, що ухвала – це форма викладення судового рішення, у якому суд вирішує інші, ніж суть обвинувачення, питання.

Стаття 4⁵ “Судові рішення” Господарського процесуального кодексу України встановлює, що господарські суди здійснюють правосуддя шляхом прийняття обов’язкових до виконання на усій території України рішень, ухвал, постанов. Відповідно до ч. 2 зазначеної статті невиконання вимог рішень, ухвал, постанов господарських судів тягне відповідальність, встановлену цим Кодексом та іншими законами України.

Особливістю адміністративного судочинства України є використання у якості форми судових рішень лише постанов та ухвал. Згідно з ч. 2 ст. 14 “Обов’язковість судових рішень” КАС України, постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов’язковими до виконання на всій території України. Під “постановою” в адміністративному судочинстві розуміють судові рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, у якому вирішуються вимоги адміністративного позову (п. 12 ч. 1 ст. 3 “Визначення понять” КАС України). “Ухвалою” є *письмове* або *усне* рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов’язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання; ухвалами судів апеляційної та касаційної інстанцій також вирішуються вимоги апеляційної чи касаційної скарги (п. 13 ч. 1 ст. 3 зазначеного Кодексу).

Згідно з положеннями ст. 208 “Види судових рішень” ЦПК України судові рішення викладаються у формах ухвали, рішення і постанови. При цьому питання, переважно процесуального характеру, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал. Судовий розгляд закінчується ухваленням рішення суду, а у випадках, передбачених статтями 389⁶ та 389¹¹ цього Кодексу, – постановленням ухвали. Перегляд судових рішень Верховним Судом України закінчується ухваленням постанови.

На підставі положень ст. 211 “Окремі ухвали суду” ЦПК України доходимо висновку, що за умови широкого тлумачення предмета злочину, передбаченого частинами 1–3 ст. 382 КК України, таким предметом може постати і окрема ухвала суду. Відповідно до ч. 1 ст. 211 ЦПК України суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону і встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню порушення, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним особам чи органам для вжиття заходів щодо усунення таких причин і умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження окремої ухвали повинно бути повідомлено суд, який постановив окрему ухвалу.

Крім цього, розділом II ЦПК України передбачене наказне провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 95 “Стягнення на підставі судового наказу” судовий наказ є особливою формою судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених ст. 96 цього Кодексу. Частина 3 ст. 95 ЦПК України передбачає, що судовий наказ підлягає виконанню за правилами, встановленими для виконання судових рішень у порядку, встановленому законом. Отже, можемо дійти висновку, що одним із предметів злочину, передбаченого частинами 1–3 ст. 382 КК України, може бути судовий наказ, який визнається законом особливою формою судового рішення.

Відповідно до ч. 2 ст. 13 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” судові рішення, що набрали законної сили, є обов’язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими

та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається процесуальним законом.

У зв'язку із цим значний інтерес становить питання: чи може визнаватись в якості предмета аналізованого злочину преюдиційне судове рішення? Теорія кримінального права на сьогодні вичерпних відповідей щодо цього не дає, тому вважаємо, що означене питання потребує окремого вивчення.

В.А. Головчуком запропоновано в якості предмета злочину, передбаченого частинами 1–3 ст. 382 КК України, розглядати судове рішення (вирок, рішення, ухвала та постанова суду), що звернуто до виконання [2].

Схожу позицію спостерігаємо у російського дослідника М.О. Князькова, який пропонує: “зادля забезпечення загальнообов'язковості судових актів, звернених судом відповідно до закону до негайного виконання, необхідно у диспозиції аналізованої статті замінити словосполучення “що набрали законної сили” на формулювання “що набрали законної сили або звернених відповідно до закону до негайного виконання” [8, с. 9].

У частинах 1–3 ст. 382 КК України в якості предмета злочину передбачено вирок, рішення, ухвалу, постанову суду, що набрали законної сили. Слів про рішення, яке “звернуто до виконання”, ст. 382 КК України не містить. Виникає запитання: чи потребує такого уточнення тлумачення предмета цього злочину? І чи всі судові рішення мають проходити таку стадію, як звернення до виконання?

На нашу думку, запропоноване В.А. Головчуком уточнення можна визнати спірним з таких підстав. Оскільки кримінально-правові норми, які містяться у ст. 382 КК України, охороняють суспільні відносини у сфері завершеності судової процедури і стосуються судових актів будь-яких судів, що входять до судової системи України, то зазначене уточнення не повинне суперечити законодавчим положенням про судове провадження будь-якої юрисдикції. Наприклад, згідно з ч. 2 ст. 21 КПК України, вирок та ухвала суду, що набрали законної сили в порядку, визначеному цим Кодексом, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України. Реалізацію запропонованої В.А. Головчуком зміни – “звернення до виконання” – можна вважати встановленням певної умови, яка розширює зміст предмета відповідного злочину і може суперечити положенням ч. 2 ст. 21 КПК України про безумовне виконання.

Торкаючись предмета як обов'язкової ознаки об'єкта аналізованих злочинів, В.В. Вороной доходить висновку про те, що в його легальному описі російський законодавець припускається неточності. Зокрема, у ст. 315 КК РФ наведено приблизний, а не вичерпний перелік судових актів, який не повною мірою відображає положення галузевого законодавства (Цивільно-процесуального та Арбітражно-процесуального кодексів РФ). У зв'язку з цим виникає необхідність закріпити у назві та диспозиції ст. 315 КК РФ більш лаконічний за формою і місткий за змістом інтегративний термін “судовий акт”, котрий буде акумулювати в собі всі різновиди останнього [5, с. 13]. Отже, як бачимо, В.В. Вороной є представником широкого підходу до тлумачення ознак предмета аналізованого злочину.

Такої ж думки дотримуються й деякі інші автори, хоча і з певними застереженнями. Так, на думку М.О. Князькова, “стаття 315 КК РФ розрахована на забезпечення реалізації результатів правосуддя, підсумку судової діяльності, а саме: 1) актів, якими справа вирішується по суті; 2) актів, що впливають на розвиток матеріально-правових відносин; 3) актів, що припиняють процесуальні відносини; 4) рішень, що були прийняті у процесі досудового провадження та які

істотно зачіпають права і законні інтереси громадян. Невиконання судових актів допоміжного характеру, покликаних створити передумови для відправлення правосуддя, за своєю сутністю є перешкоджанням останньому. Для запобігання таким діям варто було б розширити сферу застосування ст. 294 КК РФ шляхом внесення до неї змін, які дозволили б розглядати бездіяльність в якості форми перешкоджання судовій діяльності [8, с. 9].

Необхідно зауважити, що більша частина науковців вважає предметом цього злочину не всі види судових актів, а лише ті з них, які вирішують справу по суті. Так, К.О. Летягіна зазначає, що до структури суспільних відносин, охоронюваних ст. 315 КК РФ, належить предмет, яким постає судовий акт. На її думку, в якості останнього можуть бути вироки у кримінальних справах, рішення у цивільних справах, постанови, рішення арбітражних (в Україні – господарських – О.Ч.) судів, постанови в адміністративних справах. Зазначені судові акти об'єднують передусім те, що шляхом їх винесення справа вирішується по суті. Вони слугують підсумком основної діяльності суду, постають таким, що має істотне юридичне значення, вінцем всього судового процесу [9, с. 17].

Здійснюючи вивчення об'єктивних ознак невиконання вироку суду, рішення суду або іншого судового акта, Д.А. Харковський вважає, що під судовим рішенням варто розуміти будь-які судові акти конституційного, кримінального, цивільного, арбітражного і адміністративного судового провадження, що вирішують справи по суті, а також рішення іноземних судів, міжнародних судів і арбітражу, у випадку, якщо такі визнані відповідними міжнародними договорами. До судових рішень науковець відносить вироки, рішення, накази, ухвали, постанови, обов'язкові до виконання всіма юридичними і фізичними особами, що причетні до їх виконання. При цьому Д.А. Харковський зазначає, що доволі важливою є вказівка про набрання законної сили цими рішеннями [12, с. 15–16].

На думку О.С. Горелика та Л.В. Лобанової, є підстави для відмови від широкого тлумачення поняття “судовий акт”. Автори вважають, що ст. 315 КК РФ не розрахована на випадки невиконання так званих вимог та інших звернень суду до окремих органів та осіб (про надання матеріалів, доказів, надання пояснень, роз'яснень, висновків тощо), хоча, ймовірно, і загальнозживаним словом “акт”, і навіть терміном “юридичний акт” такі звернення можуть охоплюватись. Однак у процесуальному законодавстві все ж таки здійснюється розмежування між такими актами (що стосуються руху справи у суді або містять звернення суду до окремих органів та осіб) і актами, що вирішують юридичне питання по суті [17, с. 397].

Серед низки аргументів, які автори наводять на підтримку своєї позиції, головним вбачається такий. Зміст ст. 315 КК РФ дозволяє дійти висновку, що сам законодавець орієнтує правозастосовника, називаючи в якості основних судових актів вирок і рішення суду. Ці судові акти об'єднують те, що шляхом їх винесення справа вирішується по суті. Вони слугують підсумком основної діяльності суду, постають результатом правосуддя [17, с. 399].

У підсумку необхідно зазначити, що для визначення змісту предмета аналізованого злочину, важливе значення має з'ясування кола тих судових актів, невиконання яких тягне відповідальність за ст. 382 КК України.

Як впливає зі змісту ч. 1 ст. 382 КК України, законодавець прагнув перерахувати основні різновиди судових актів, об'єднавши їх у назві статті одним поняттям “судове рішення”. Проте цей перелік виявився неповним. Цілком можливо спрогнозувати, що якби законодавець спромігся дати вичерпний перелік судових актів, невиконання яких тягне кримінальну відповідальність, або, навпаки, дав один узагальнюючий термін (наприклад, “судовий акт”), то підстав для су-

перечок у контексті визначення змісту предмета аналізованого злочину не було б.

Наразі можна спостерігати формування у теорії кримінального права щонайменше двох підходів щодо тлумачення змісту предмета злочину, передбаченого ст. 382 КК України.

Представники одного підходу, який можна умовно назвати “широким”, вважають, що будь-який судовий акт (вирок, рішення, ухвала, постанова, судовий наказ як різновид рішення, окрема ухвала тощо) може бути предметом аналізованого злочину.

Прихильники іншого, “вузького” підходу до розуміння змісту предмета цього злочину, вважають, що криміноутворюючою ознакою постає невиконання (або перешкоджання виконанню) лише такого судового акта, яким справа вирішується по суті.

Предметом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК України, визнається відповідне рішення Європейського суду з прав людини.

Зазначене свідчить про необхідність додаткового дослідження цього питання, оскільки його сучасний стан важко визнати задовільним для потреб правозастосовної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 2 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Х. : Право, 2013. – 1040 с.
2. *Головчук В.А.* Кримінально-правова охорона порядку виконання судових рішень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / В. А. Головчук. – К., 2012. – 19 с.
3. *Лагода К.О.* Невиконання судового рішення: кримінологічна характеристика і запобігання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / К.О. Лагода. – Харків, 2015. – 19 с.
4. *Андреев К.П.* Ответственность осужденных за неисполнение требований приговора суда в российском уголовном праве : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / К.П. Андреев. – Казань, 2007. – 19 с.
5. *Вороной В.В.* Преступления, связанные с неисполнением судебного акта по гражданским делам: понятие, виды, проблемы законодательного описания : по материалам судебной практики Краснодарского края : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / В.В. Вороной. – Краснодар, 2009. – 21 с.
6. *Гулый А.А.* Уголовная ответственность за незаконные действия в отношении имущества, подвергнутого описи или аресту либо подлежащего конфискации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / А.А. Гулый. – М., 2007. – 25 с.
7. *Друзин А.И.* Уголовно-правовое обеспечение реализации судебного акта: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / А.И. Друзин. – Казань, 2001. – 31 с.
8. *Князьков М.А.* Неисполнение приговора суда, решения суда или иного судебного акта (ст. 315 УК РФ): проблемы законодательной регламентации и правоприменения : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / М.А. Князьков. – Казань, 2007. – 22 с.
9. *Летягина Е.А.* Уголовная ответственность за неисполнение приговора суда, решения суда или иного судебного акта : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / Е.А. Летягина. – Красноярск, 2009. – 27 с.
10. *Лобанова Л.В.* Преступления против правосудия : проблемы классификации посягательств, регламентации и дифференциации ответственности : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / Л.В. Лобанова. – Казань, 2000. – 48 с.
11. *Намнясев В.В.* Воспрепятствование осуществлению правосудия и производству предварительного расследования в российском уголовном праве : автореф. дисс. ... канд. юрид.

наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право” / В.В. Намнясев. – Волгоград, 1999. – 23 с.

12. *Харьковский Д.А.* Уголовно-правовая характеристика неисполнения приговора суда, решения суда или иного судебного акта : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право” / Д.А. Харьковский. – Ростов н/Д, 2007. – 24 с.

13. *Хлопцева Е.Ю.* Уголовно-правовая охрана правосудия : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право” / Е.Ю. Хлопцева. – Екатеринбург, 1995. – 179 с.

14. *Музыка А.А.* Предмет злочину : теоретичні основи пізнання: монографія / А.А. Музыка, Є.В. Лащук. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 192 с.

15. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. за заг. ред. проф. В.І. Борисова, проф. В.І. Тютюгіна. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 155 с.

16. Кримінальне право. Особлива частина : підруч. / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Т. 2. – Луганськ : Вид-во “Елтон-2”, 2012. – 704 с.

17. *Горелик А.С.* Преступления против правосудия / А.С. Горелик, Л.В. Лобанова. – СПб. : Изд-во Р. Асланова “Юридический центр Пресс”, 2005. – 491 с.

Отримано 23.02.2016